

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра землезнавства та геоморфології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

для студентів

галузь знань	A Освіта
спеціальність	A4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
предметна спеціальність	A4.15 Середня освіта (природничі науки)
освітній рівень	бакалавр
освітня програма	Природничі науки. Інтегрована програма
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2026/2027
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Лаврук Тетяна Миколаївна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри землезнавства та геоморфології

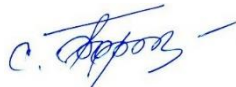
Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ)

Розробник: Лаврук Тетяна Миколаївна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри землезнавства та геоморфології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри землезнавства та геоморфології

(підпис)

Сергій БОРТНИК

(прізвище та ініціали)

Протокол № 15 від « 19 » серпня 2026 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 5 від «26» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії

Наталія КОРОГОДА

1. Мета дисципліни: Формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння генезису, структури й просторової диференціації ландшафтної оболонки на основі синтезу класичних концепцій і провідних наукових шкіл, а також готовності до реалізації ландшафтознавчого змісту в інтегрованому курсі «Природничі науки» у закладах загальної середньої освіти.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Знати теоретичні основи природничих дисциплін фізико-географічного, біологічного, хімічного та фізичного циклів, що вивчалися впродовж попередніх семестрів («Основи загальної геології», «Фізика», «Хімія», «Метеорологія», «Гідрологія та океанологія», «Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів », «Ботаніка»).

2. Вміти працювати з тематичними географічними картами.

3. Володіти інструментарієм пошуку, верифікації, критичного аналізу та інтерпретації даних із різноманітних джерел інформації.

3. Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна «Основи ландшафтознавства» є інтегрованим курсом, особливо важливим у системі підготовки майбутніх учителів природничих наук. Вона синтезує знання з геології, фізики, хімії, метеорології та біології, сприяючи формуванню цілісного наукового світогляду та основ безпечної життєдіяльності. У курсі висвітлено закономірності диференціації ландшафтної оболонки, морфологічну структуру ландшафту (фації, урочища, місцевості), а також геохімічні й геофізичні процеси взаємодії між природними компонентами. Особливу увагу приділено антропогенно зміненим ландшафтам, розглянуто приклади ревіталізації постіндустріальних і порушених територій, формування культурних ландшафтів та їх просторового розвитку.

4. Завдання: опанувати понятійно-термінологічний апарат ландшафтознавства, закономірності взаємодії зональних та азоніальних чинників, сучасні методи досліджень (польові спостереження, ДЗЗ, ГІС), а також набути практичних умінь моделювати інтегровані уроки, польові практикуми та дослідницькі проекти учнів на основі ландшафтного підходу в інтегрованому курсі «Природничі науки». Дисципліна забезпечує набуття загальних та спеціальних компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою:

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

СК 3. Здатність використовувати у професійній діяльності сучасну термінологію, зокрема міжнародну, наукові поняття, закони, концепції, вчення і теорії природничих наук – астрономії, географії, біології, фізики, хімії для пояснення явищ природи та розвитку в учнів розуміння сучасної природничо-наукової картини світу.

СК5. Здатність вивчати фізичні об'єкти та явища, їх географічний (просторовий) розподіл, розуміти фізичні закони, теорії, проводити експерименти, працювати з фізичними приладами, технічними пристроями та моделями; обґрунтовано обирати та застосовувати методи й засоби навчання, відповідний дидактичний матеріал для їх пояснення.

СК 7. Здатність планувати, організовувати та здійснювати експерименти у галузі природничих наук (фізики, астрономії, хімії, біології, географії) і використовувати їх як метод та засіб навчання.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4.автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1	2	3	4	5
1.1	об’єкт і предмет ландшафтознавства, особливості диференціації ландшафтноі оболонки, історію, розвиток та сучасні методи ландшафтознавчих досліджень;	лекції, практичні заняття	тестування, оцінювання творчих аналітичних робіт, залік	5%
1.2	знати морфологічну структуру ландшафту (фації, урочища, місцевості), системи таксономічних ландшафтних одиниць (типові та індивідуальні ландшафти);			5%
1.3	природні та антропогенно змінені ландшафти, ландшафтний підхід у просторовому плануванні, засади дослідження та наукового обґрунтування використання природного потенціалу для місцевого та регіонального розвитку;	лекції , практич ні заняття, аналітична робота		5%
1.4	теоретичні та методичні засади охорони й збереження ландшафтного різноманіття, менеджменту культурних ландшафтів та ревіталізації порушених територій;			5%
1.5	педагогічні засади та методику викладання ландшафтознавчих змістових ліній інтегрованого курсу природничих наук у закладах загальної середньої освіти;			5%
2.1	проводити аналіз ландшафтно-морфологічної структури території, встановлювати взаємозв’язки між природними та антропогенними складовими, будувати ландшафтні профілі та карти;	практи чні занят тя, аналіт ична робот а	тестування, виконання творчих аналітичних робіт, залік	45%
2.2	обґрунтовувати варіанти оптимального використання природного потенціалу для сталого просторового розвитку, збереження ландшафтів;			
2.3	розробляти навчально-дослідницькі проєкти ландшафтознавчого змісту для учнів ЗЗСО;			
3.	демонструвати здатність до командної роботи і міжособистісної комунікації в процесі ландшафтного аналізу та пошуку оптимальних рішень просторового розвитку;	практичне заняття	оцінювання творчих групових робіт, мініпроєктів	15%

4.	використовувати достовірну ландшафтознавчу інформацію у розробці та прийнятті рішень, зокрема у ландшафтному плануванні та природоохоронній справі, залучати учнів до сезонних спостережень за природними явищами, процесами та динамікою ландшафту.	<i>практичне заняття, дискусія, вирішення конкретних задач та ситуацій</i>	<i>виконання творчих аналітично-розрахункових робіт, залік.</i>	15%
----	--	--	---	-----

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	3	4
Програмні результати навчання (назва)										
ПРН 8. Знати та використовувати у професійній діяльності сучасну термінологію, наукові поняття, закони, концепції, вчення і теорії природничих наук для пояснення явищ природи та розвитку в учнів розуміння сучасної природничо-наукової картини світу.	+	+	+	+	+					+
ПРН 13. Виявляти дослідницькі проблеми, досліджувати природу самостійно/у групі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, презентувати результати досліджень.						+	+	+	+	+
ПРН 14. Уміти планувати, організовувати та проводити природничі дослідження (спостереження, експерименти, моделювання), використовуючи їх як засіб навчання.						+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами усного та письмового опитування, виконання практичних робіт та завдань для самостійної роботи.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні:

результати навчання – **1.1 – 1.5 (знання)** – до 5% за кожен;

результати навчання – **2 (вміння)** – до 45%;

результати навчання – **3 (комунікація)** – до 15%;

результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** – до 15%

7.1 Форми оцінювання студентів:

У курсі передбачено 2 змістові частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій та практичних. Завершується дисципліна заліком.

Семестрове оцінювання: кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при оцінюванні виконаних практичних робіт, опитуванні та виконанні контрольних робіт.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗЧ1		ЗЧ2	
	<i>Min. – 18 балів</i>	<i>Max. – 30 балів</i>	<i>Min. – 18 балів</i>	<i>Max. – 30 балів</i>
Опитування	«1» x 4 = 4	«2» x 4 = 8	«1» x 4 = 4	«2» x 4 = 8
Практичні роботи	«2» x 4 = 8	«3» x 4 = 12	«2» x 4 = 8	«3» x 4 = 12
Самостійна робота ч.1	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10		
Самостійна робота ч.2			«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10

Умови допуску до заліку: рекомендований мінімум для допуску – 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, обов'язковою умовою для отримання допуску до заліку є виконання додаткових завдань із пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

Підсумкове оцінювання у формі заліку проводиться у письмовому форматі. Максимальна кількість балів під час заліку – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (60% максимальної кількості балів, відведених на залік).

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовачастина1	Змістовачастина2	залік	Підсумковаоцінка
<i>Мінімум</i>	<i>18</i>	<i>18</i>	<i>24</i>	<i>60</i>
Максимум	30	30	40	100

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

7.2 Організація оцінювання: опитування в усній чи письмовій формі проводиться після завершення викладання кожної теми. Практичні роботи та завдання для самостійної роботи захищаються по виконанню, відповідно до графіка проведення занять.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано /Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

7.4 Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність. Виконання всіх навчальних і контрольних завдань здійснюється з дотриманням Хартії академічної доброчесності та чинних положень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час реалізації освітнього компонента дотримуються принципи академічної доброчесності, зокрема принцип нетерпимості (нульової толерантності) до будь-яких проявів її порушення, відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» та внутрішніх актів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запозичення, використання даних, ідей, текстів, зображень, цифрових матеріалів та інших результатів мають бути належно атрибутовані. Порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до університетських процедур.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися лише у випадках і межах, визначених завданням та чинним Положенням про використання штучного інтелекту при реалізації освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Здобувач освіти несе відповідальність за достовірність, коректність, оригінальність і академічну доброчесність поданого результату

та, якщо це передбачено завданням або політикою Університету, зазначає факт, інструмент і мету використання ІІІ. Використання ІІІ під час індивідуальних контрольних заходів дозволяється лише за прямим дозволом викладача. Використання генеративного штучного інтелекту не допускається під час контрольних заходів (проміжний та підсумковий контроль).

Визнання результатів неформальної та/або інформальної освіти. Результати навчання, здобуті в неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути подані до визнання у встановленому Університетом порядку за умови їх відповідності результатам навчання цієї дисципліни та наявності підтвердних матеріалів.

8. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план занять

№ п/ п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	Самостій- на робота
Змістова частина 1.				
Ландшафтознавство як інтегрована природнича наука: наукові школи та сучасні методи.				
1.	Вступ до курсу. Ландшафт як об'єкт інтегрованих природничих досліджень. Основні терміни та поняття. Закономірності та особливості просторової диференціації ландшафтної оболонки: вплив зональних та азональних чинників. Сучасні польові (експедиційні), дистанційні (ДЗЗ) та геоінформаційні (ГІС) методи ландшафтних досліджень.	2	4	6
2.	Морфологічна організація та таксономічна структура ландшафту: природно-територіальний комплекс (ПТК) як цілісне утворення. Морфологічні одиниці (фація, урочище, місцевість). Вертикальна й горизонтальна структура. Типологічна та регіональна класифікації ландшафтів.	2	4	6
3.	Функціонування, геофізика, геохімія та динаміка ландшафту. Потoki речовини, енергії та інформації. Водний, тепловий та біогеохімічний баланси. Стійкість ландшафтів до навантажень і процеси деградації. Добова, сезонна та багаторічна динаміка: добові фази, пори року, ландшафтні сукцесії).	2	4	6
4.	Збереження ландшафтного різноманіття та заповідна справа: Європейська ландшафтна конвенція. Ландшафтний підхід у заповідній справі: охорона типових та унікальних ландшафтів, формування Національної екомережі. Наукове обґрунтування збалансованого природокористування.	2	3	6
Змістова частина 2				
Прикладне ландшафтознавство. Методичні засади дослідження ландшафтів в інтегрованих курсах природничих наук.				
5.	Антропогенний ландшафтогенез та ревіталізація порушених земель. Природні та антропогенно змінені ландшафти (агро-, селітебні, промислові, лісогосподарські, гідротехнічні). Поняття геоекологічної стійкості ландшафту	2	4	6

	та процеси деградації. Міжнародний досвід стабілізації ландшафтів, рекультивації та ревіталізації промислових об'єктів та сільськогосподарських земель.			
6.	Культурний ландшафт, ландшафтне планування та рекреація: концепція культурного ландшафту та основи ландшафтного дизайну. Ландшафтне планування як інструмент сталого розвитку громад. Оцінка рекреаційного, оздоровчого й туристичного потенціалу. Проєктування екологічних стежок, туристичних маршрутів і паркових зон.	2	4	8
7.	Ландшафтознавство в інтегрованих курсах природничої освітньої галузі: інтеграція знань про ландшафти у шкільні курси («Пізнаємо природу», «Довкілля», «Природничі науки»). Методика розробки краєзнавчих проєктів (GEOSTEM). Організація учнівських сезонних спостережень за природними процесами, динамікою ландшафту та проведення комплексних польових екскурсій.	2	3	8
ВСЬОГО		14	28	46

Загальний обсяг – 90 год., зокрема:
 лекції – 14 год.;
 практичні заняття – 28 год.;
 самостійна робота – 46 год.;
 консультації – 2 год.

9. Рекомендовані джерела

Основна:

1. Гродзинський М.Д., Савицька О.В. Ландшафтознавство: Навчальний посібник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – 319 с.
2. Гродзинський М.Д. Основи ландшафтної екології: Підручник / М.Д. Гродзинський. – Київ: Либідь, 1993. – 224 с.
3. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія: У 2-х т. / М.Д. Гродзинський; КНУТШ. – Київ: РВЦ Київський університет, 2005. – Т.1. – 2005. – 431 с.
4. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія: У 2-х т. / М.Д. Гродзинський; КНУТШ. – Київ: РВЦ Київський університет, 2005. – Т.2. – 2005. – 504 с.
5. Денисик Г.І. Регіональне антропогенне ландшафтознавство: Монографія / Г.І. Денисик, О.В. Тімець. – Вінниця: Едельвейс і К, 2010. – 168с.
6. Маринич О. М., Пархоменко Г. О., Петренко О. М., Шищенко П. Г. *Удосконалена схема фізико-географічного районування України* // Український географічний журнал. — 2003. — № 1. — С. 16–20.
7. Мельник А.В. Польове ландшафтне картування: система термінів і понять. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 92 с.
8. Самойленко В.М., Корогода Н.П. Регіональні та локальні екомережі. Підручник. – Київ: “Логос”, 2013-191 С.
9. Journal of European Landscapes, Vol. 6, Special Issue «25 years European Landscape Convention», 2025

Додаткова:

1. Бортник С.Ю., Лаврук Т.М., Олещенко А.В., Тимуляк Л.М. Просторове та ландшафтне планування. Навчальний посібник, К., 2022.
2. Бортник С.Ю., Лаврук Т.М. Особливості планувальної структури та проблеми просторового розвитку культурних ландшафтів міста Києва / Kyiv City: Features of Planning Structure and Spatial Development Problems of Cultural Landscapes. February 2022 DOI:

3. Бортник С.Ю., Лаврук Т.М. Ревіталізація ландшафту: креативний підхід до антропогенного перетворення ландшафтів на теренах Польщі. Фізична географія та геоморфологія, 2013, 70 (2).
4. Голубцов О.Г., Сорокіна Л.Ю., Тимуляк Л.М., Чехній В.М. та ін. «Геоінформаційний аналіз антропогенних змін ландшафтів лісостепової зони України» // Укр. геогр. журн., 2021, № 3, с. 38–53.
5. Гродзинський М.Д. Естетика ландшафту: Навчальний посібник / М.Д. Гродзинський, О.В. Михайленко; КНУТШ. – К.: РВЦ Київський університет, 2005. – 183 с.
6. Денисик Г.І. Антропогенні ландшафти Правобережної України: Монографія / Г.І. Денисик. – Вінниця: Арбат, 1998. – 292 с.
7. Lavruk T., Bortnyk S., Kovtoniuk O., Kravchuk I. Landscape Indication of dangerous slope processes in the Chorna Tysa basin. First EAGE Workshop on Assessment of Landslide and Debris Flows Hazards in the Carpathians, Jun 2019, Volume 2019, p.1 – 4. <https://doi.org/10.3997/2214-4609.201902168>
8. Міллер Г.П. Ландшафтознавство: теорія і практика: Навчальний посібник / Г.П. Міллер, В.М. Петлін, А.В. Мельник; МОНУ. ЛНУ ім. І.Франка. – Львів: Львівський національний університет ім. І.Франка, 2002. – 172 с.
9. Пашенко В.М. Методологія постнекласичного ландшафтознавства. – К., 1999. – 283 с.
10. Петлін В.М. Концепції сучасного ландшафтознавства / В. М. Петлін. Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 351 с.
11. Романчук С.П. Історичне ландшафтознавство: Теоретико-методологічні засади та методика антропогенно-ландшафтних реконструкцій давнього природокористування / С.П. Романчук; Київський ун-т імені Тараса Шевченка. – К.: РВЦ Київський університет, 1998. – 146 с.
12. Сорокіна Л.Ю. Генетико-ландшафтознавче дослідження антропогенно змінених ландшафтів України – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2021.
13. Чехній В.М., Сорокіна Л.Ю., Голубцов О.Г., Тимуляк Л.М., Фаріон Ю.М. «Основні напрями сучасних наукових досліджень у відділі ландшафтознавства Інституту географії НАН України» // Укр. геогр. журнал, 2024, № 3, с. 4–14. DOI: 10.15407/ugz2024.03.004
14. Wu J., Buyantuev A., Fernandez I., Gilman J., Jenerette G.D., Wang X. «Forty milestones in landscape ecology: commemorating the 40th anniversary of the Allerton Park workshop» // Landscape Ecology, 2024, 39(12), 216.